

בין צרפת לישראל

על מפגש בבמה הרעיונית של ממר"י על 'צרפת בצל

המהומות - רקע ומשמעות' ובעיקבותיו

:: אודי מנור

לנוכח "האירועים" (חשוב להדגיש שקריז'ל לא הגדיר את ההתרחשויות המדוברות בתואר "מהומות"). עם כל הקושי לעמוד בפרק זמן קצר על המורכבות הפוליטית של הישות הצרפתית המרתקת, הוא הצליח בכל זאת לשרטט את העימות המתנהל בקרב הימין הצרפתי, שכידוע הוא זה השולט היום ברפובליקה.

מצד אחד עומד שיראק, האחוז בעמדה המסורתית של צרפת, לפיה אין להסיק מהאירועים הנדונים מסקנות המנוגדות לדרכה ההיסטורית של צרפת. "ליהודים כיחידים הכל" אמר בזמנו ציר האסיפה קלרמון-טונה, והוסיף: "ליהודים כאומה מאום". ומה שנכון היה ליהודים בימיה הראשונים של צרפת שבתוך תוככי המהפכה (הדיונים באסיפה הלאומית באשר לעתידם של היהודים התקיימו כידוע בשנים 1789-1791), נכון לכל קבוצות המיעוטים שהצטרפו לרפובליקה מאז. אלזסים וברטונים במאה ה-19, פורטוגלים ואיטלקים בתחילת המאה ה-20, "בעלי הרגליים השחורות" - כלומר מתנחלי צרפת באלג'יריה - אחרי 1962: כולם נקלטו במוקדם ובמאוחר והפכו לצרפתים היודעים לשנן - לפחות מן השפה ולחוג - את הסיפורים המיתולוגיים על "אבותינו הגאליים". והמסקנה לגבי הפורעים - כך שיראק - היא המשך הקו הצרפתי הקלאסי: אינטגרציה אל תוך הרפובליקה האחידה והמאוחדת.

מן הצד השני עומד סרקוזי, שר הפנים, איש רב פעלים, מבריק, ידען, מוכשר וכריזמטי, הרואה עצמו כיורשו של שיראק, אולי כבר בבחירות הבאות. סרקוזי, כחלק מביקורתו על המודל הצרפתי בכללותו - מודל שבמרכזו מדינת הרווחה, האיגודים החזקים, מערכת החינוך המפוארת והתעשייה הצרפתית המעולה לכל הדעות (כך קריז'ל) - מציע לאמץ יסודות 'אנגלו-סקסיים' ובמרכזם גרסא כזו או אחרת של 'הרב-תרבותיות' בכלל ומדיניות 'האפליה המתקנת' בפרט.

המהומות בצרפת יצרו בארץ, כמו בעולם כולו, עניין רב. מעבר לתגובת ה"סוף סוף הם סובלים קצת" - "הם", כלומר הצרפתים - נשמעו בעיתונות, ובעקבותיה בציבור, שורה ארוכה ומעניינת של פרשנויות.

לא זה המקום לעמוד על כולן כמו גם להשוות ביניהן. במסגרת מצומצמת זו ראוי להדגיש לפחות את המובן מאליו, והוא שלמהומות בצרפת יש שני היבטים "ישראליים" מובהקים: האחד, היחס בין חברת הרוב לקבוצות המיעוט. השני, האיום כביכול, או לא כביכול, של האסלאם. בהרצאה שנשא הפרופסור מוריס קריז'ל בפני פורום ממר"י (30.11.05), הוא נדרש בעיקר לסוגיה השנייה, וגם זאת מנקודת המבט של הפוליטיקה הצרפתית הממוסדת, ולא דווקא מנקודת המבט של בעלי העניין עצמו, כלומר פורעי הפרעות, ככל שהללו ראויים להגדרה "מוסלמים". פרופסור קריז'ל, המלמד חליפות בישראל ובצרפת היסטוריה יהודית של ימי הביניים ושל העת החדשה, עמד על התמורה בפוליטיקה הצרפתית שבאה לידי ביטוי

מצד אחד עומד שיראק, האחוז בעמדה המסורתית של צרפת, לפיה אין להסיק מהאירועים הנדונים מסקנות המנוגדות לדרכה ההיסטורית של צרפת.

היכן השמאל בתוך כל זה?
מבולבל. כרגיל ניתן לומר,
בוודאי אם הוא איננו אוחד
במושכות השלטון.

צרפת והצרפתים, להוציא
אנשי שמאל סהרורי, אינם
ניטרליים באשר לזהותם,
מוסדותיהם, שאיפותיהם
והכרעותיהם

האירופאית וחלוקת העושר והכוח ברפובליקה.

מצרפת לישראל

איך ספק שהמהומות - או "האירועים" - הללו מזמינות דיון משווה לנעשה בארץ. גם אצלנו מיעוט לא קטן, גם אצלנו ישנן קבוצות הקוראות תגר - לא פעם באלימות - על "השיטה" בכלל ועל בסיסה האידיאולוגי: הצינונות. אי אפשר שלא לחשוב על תביעתם של אינטלקטואלים לפחות בעיני עצמם, שבשנים האחרונות, בעיצומו של העידן המכונה 'פוסט-ציוני', תובעים לבטל את חוק השבות על יסוד הטענה שהוא איננו דמוקרטי, צעד שהוא הכרחי בהקמתה של 'מדינת כל אזרחיה', השיטה היחידה שתאפשר חברה 'אזרחית' הגונה, במסגרתה ימצא סוף סוף מקום לערבים, לרוסים, לחרדים, למזרחים ולנשים.

המהומות הללו בצרפת מלמדות שכאשר אזרחיה הותיקים של מדינה מסויימת מתמודדים ברצינות עם בעיה חברתית, כזו שיש לה היבטים תרבותיים וכלכליים ברורים, דבר אחד הם לא שוכחים: את דרכם ההיסטורית. במלים אחרות, ובמונח מרכזי ששימש את אלכסנדר יעקובסון ואת אמנון רובינשטיין בספרם החשוב מאד, 'ישראל ומשפחת העמים',

אף אחד לא יודע כמה מוסלמים ישנם בצרפת, כי עצם השאלה סותרת את דרכה ההיסטורית של צרפת. מאידך גיסא, אף אחד לא מכחיש את קיומם של מנהיגים "איסלאמיסטים" העומדים לפחות בהצהרותיהם כנגד ההשתלבות אל תוך צרפת, שככל שהיא רפובליקה חילונית ומדינת אזרחיה, הרי שהיא בעלת מורשת נוצרית ברורה. אדרבא, הצרפתיות העכשווית היא מתירנית, והדברים ידועים. ושוב, מאידך גיסא נוסף, ברור לחלוטין שהמוסלמים - לשעבר - ועוד יותר מכך המוסלמיות לשעבר, הבוחלות במה שמכונה "הדיקטטורה של האבא" - מצביעים/מצביעות ברגלים, תרתי משמע, ובחרים במסלול המחזק דווקא את עמדתו של שיראק.

השמאל - בין שפוי לסהרורי

השמאל בתוך כל זה? מבולבל. כרגיל ניתן לומר, בוודאי אם הוא איננו אוחד במושכות השלטון. כך או אחרת, קריז'ל מבחיץ בין שני סוגים של שמאל: שפוי וסהרורי. השפוי, גם אם מותח ביקורת על הממשל הימני, אוחד בעמדות צרפתיות קלאסיות. במלים אחרות, הוא יותר צרפתי מאשר שמאלי, עד כמה שהסתירה בין שני מרכיבי זהות אלו הכרחית או בלתי אפשרית למיזוג. על עמדת השמאל הסהרורי אין צורך להרחיב. כל מה שקשור לגלובליזציה ולמודרניזציה הרי נגוע באמריקניזציה, ואמריקה זה רע. נקודה. אולי אנקדוטה כמעט-מצחיקה - אם לא-היתה-מאד-עצובה ממחישה את העניין טוב יותר: לפני כמה שנים, בשיאו של הויכוח על חוק הרעלה, חוק האוסר על ילדות ונערות להגיע רעולות לבתי הספר הציבוריים בצרפת, ושעולה בקנה אחד עם הדרך ההיסטורית של צרפת, הועלתה טענה לפיה בלי קשר לנכונותו של החוק הוא לא ישים מכיוון שביום פתיחת הלימודים יציפו את בתי הספר הציבוריים אלפי ועשרות אלפי נערות מוסלמיות רעולות, דבר שלא יאפשר לאכוף את החוק. "נחיה ונראה" אמר שיראק, ואמנם, ביום פתיחת שנת הלימודים, נרשמו רק מקרים ספורים של מוסלמיות שהופיעו לבית הספר עטויות רעלה. אחת מהן היתה בתו של יהודי לשעבר, טרוצקיסט, שאיסלם את בנותיו ושיסה אותן בצרפת החילונית...

דבריו של קריז'ל התמקדו בעיקר בימין הצרפתי על הויכוח הפנימי המרתק המתנהל בקרב, ויכוח שלא החל עם שריפת המכוניות ומעשי הוונדליזם, אלא מלווה את צרפת כבר כמה שנים. הויכוח מקיף שורה ארוכה של נושאים, ביניהם עתיד מדינת הרווחה, מקומה של צרפת בקהיליה

צרפת והצרפתים, להוציא אנשי שמאל סהרורי, אינם ניטרליים באשר לזהותם, מוסדותיהם, שאיפותיהם והכרעותיהם. את הויכוח על עתידם הם מנהלים מתוך כבוד לזהותם וביחס ישיר אליה, יחס המבוסס על כבוד עצמי.

הסיפור הקטן-גדול של צרפת מלמד אותנו - או אמור ללמד אותנו - לחפש את דרכנו העתידית גם כן מתוך דרכנו ההיסטורית: ללא משוא פנים אך בעיקר ללא ביטול עצמי.